

Голові
спеціалізованої вченої ради Д 64.051.011
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
д.ю.н., професору
Кагановській Тетяні Євгеніївні

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Хаврата Максима Сергійовича
«Правові основи поліцейського співробітництва держав – членів
Європейського Союзу», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 293 – Міжнародне право галузі знань 29 – Міжнародні
відносини

Актуальність теми дослідження. Розширення сфер і напрямків здійснення злочинної діяльності, неупинний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, що зумовлює виникнення нових форм транскордонної злочинності, поступова трансформація розуміння поняття «безпека» з традиційної, переважно військової концепції на комплексну модель, що поєднує численні військові й цивільні елементи, викликають нагальну потребу у посиленні ролі правоохоронних органів щодо підтримання правопорядку та виробленні і вдосконаленні існуючого правового підґрунтя у цій сфері. Так, поліцейська співпраця держав-членів Європейського Союзу (далі – ЄС, Союз) базується на розгалуженому організаційно-правовому механізмі, представленому низкою установчих актів, дво- та багатосторонніх угод, актів вторинного права тощо і відповідних інституційних структур, діяльність яких спрямована, серед іншого, на попередження та викорінення сучасних викликів та загроз, зумовлених діяльністю організованих злочинних організацій (тероризм, кіберзлочинність, торгівля людьми, екологічна злочинність тощо) шляхом

розширення договірної основи, що стосується різних аспектів – криміналізації злочинів, забезпечення доказової бази, здійснення екстрадиції тощо. Крім цього, ефективне співробітництво з поліцією є важливою умовою перетворення Союзу в зону свободи, безпеки та правосуддя, заснованого на повазі основних прав людини, закріплених універсальними і регіональними актами з прав людини.

З огляду на вказане, а також те, що в сучасній науці міжнародного публічного права питання поліцейського співробітництва держав-членів ЄС досі не було предметом єдиного комплексного дослідження, представлена дисертаційна робота є вельми актуальною і вчасною.

Тему дисертації визначено відповідно до комплексної наукової програми «Основні напрямки реформування законодавства України у контексті Європейської інтеграції» (номер державної реєстрації 0104U004048), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, наказу МВС України від 16 березня 2015 р. № 275 «Про затвердження Переліку пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років».

Структура роботи є цілком логічною і відповідає обраній темі дослідження. Відповідно до цілей, завдань, об'єкта і предмета дослідження робота складається зі вступу, трьох розділів (що об'єднують вісім підрозділів), висновків і списку використаних джерел.

Так, у вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначається об'єкт і предмет дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів.

Розділ 1 «Гене́за розвитку поліцейського співробітництва держав – членів Європейського Союзу» складається з трьох підрозділів, присвячених правовому регулюванню поліцейської співпраці держав членів ЄС, діяльності органів поліції в системі забезпечення безпеки Союзу, а також

поліцейському співробітництву держав – членів ЄС у сфері протидії сучасним загрозам, зокрема, тероризму, екологічній злочинності, наркоторгівлі, контрабанді мігрантів тощо.

Розділ 2 «Зміст та складові поліцейського співробітництва держав – членів Європейського Союзу» складається з двох підрозділів, у яких надається характеристика форм і напрямків та організаційно-правових основ поліцейського співробітництва держав – членів Союзу.

Розділ 3 «Правові засади діяльності працівників поліції держав – членів Європейського Союзу» об'єднує три підрозділи, у яких висвітлено характеристику стандартів діяльності працівників поліції держав – членів Європейського Союзу, розглянуто питання щодо підготовки працівників поліції та дотримання прав людини в діяльності працівників поліції держав – членів Європейського Союзу при виконанні покладених на них обов'язків.

Висновки автора, пропозиції і рекомендації можуть бути використані як у теоретичній, так і в практичній сферах, що підкреслює теоретичну і практичну значимість представленої роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Мета і завдання дисертаційного дослідження, хід їхнього вирішення засвідчують наукову новизну роботи. Метою дисертаційного дослідження є вирішення наукового завдання, що виявляється в аналізі правової основи поліцейського співробітництва держав – членів ЄС та розкритті його сутності як на внутрішньосоюзному, так і міжнародному рівнях, виробленні пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення поліцейського співробітництва держав – членів ЄС.

Концепція дисертаційної роботи вмотивована. Дисертант добре обізнаний з матеріалом, відчувається ґрунтовне опрацювання джерел і вдале володіння методами наукового дослідження. Крім того, дисертація відзначається послідовністю, взаємозумовленістю концепції і результатів, змістовним матеріалом та аргументованістю.

Робота відповідає всім формально визначеним вимогам.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи не викликає сумніву, оскільки вона є першим в українській правовій науці комплексним науковим дослідженням щодо правового регулювання поліцейського співробітництва держав-членів Європейського Союзу.

Дослідивши методологічну та емпіричну базу дослідження М.С. Хаврата, можна зробити висновок про те, що отримані ним результати мають наукову новизну і є науково обґрунтованими.

Заслуговує на увагу низка положень дисертаційного дослідження.

Зокрема, у роботі вперше визначено роль органів поліції держав – членів ЄС у системі забезпечення безпеки Союзу в цілому та його держав – членів. Зазначено, що поліцейські органи є складовою системи правоохоронних органів ЄС поряд із судовою системою, Євроюстом, Європолем та іншими спеціалізованими структурами ЄС, оскільки саме сумісна співпраця та спільні зусилля означених органів сприяють протидії сучасним викликам злочинності.

Автором надано розгорнуту характеристику правової основи поліцейського співробітництва держав-членів ЄС, зокрема Маастрихтського договору 1992 р. Амстердамського договору 1997 р. Договору про Європейський Союз, Договору про функціонування Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору 2007 р.), стратегічних документів ЄС – Плану дій по боротьбі зі злочинністю, Стратегії ЄС по боротьбі з організованою злочинністю, Стратегії щодо попередження організованої злочинності і боротьби з нею тощо.

На позитивну оцінку заслуговує висновок проте, що ефективність роботи поліцейських органів залежить від належного правового регулювання питань, пов'язаних з організованою злочинністю, що включає в себе криміналізацію протиправних діянь; визначення форм і методів співпраці у протидії цим діянням; визначення компетенції органів, спеціалізованих

інституцій у сфері боротьби з транснаціональними злочинами тощо.

Автор влучно зазначає щодо підвищення ролі органів поліції держав-членів ЄС у забезпеченні безпеки у зв'язку з реформуванням сектору безпеки, що являє собою процес трансформації системи безпеки країни, таким чином, щоб вона поступово забезпечувала окремим особам і державі більш ефективну і підзвітну безпеку з повагою прав людини, демократії, верховенства закону і принципів ефективного управління. Означене відповідає сучасним тенденціям щодо поступової трансформації поняття «безпека» з виключно військової моделі підтримання миру на систему, що поєднує в собі як боротьбу з організованою злочинністю так і елементи воєнної безпеки.

Слід погодитися із твердженням автора що, підготовка працівників органів поліції є складовою належного функціонування правоохоронної системи у цілому, з огляду на що Союз приділяє суттєву увагу цьому напрямку, створюючи правову основу, яка ґрунтується на загальновізнаних універсальних і регіональних міжнародних актах, а також інституційні структури, метою яких є підготовка відповідних фахівців у сфері співпраці правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю, обміну відповідною інформацією, розповсюдження норм щодо захисту прав людини при підтриманні правопорядку тощо. Значимим для підготовки поліцейських є створення спеціалізованого агентства CEPOL, що має за мету розробку, здійснення й організацію навчання співробітників поліції та інших правоохоронних структур, підвищення безпеки ЄС шляхом підготовки кадрів та обміну знаннями, організації навчальних мереж.

Автором здійснено ґрунтовну роботу щодо розкриття особливостей поліцейського співробітництва держав – членів ЄС у сфері протидії сучасним загрозам, серед яких тероризм, наркобізнес, торгівля людьми, фінансові злочини, зокрема шахрайство, корупція; екологічні злочини, контрабанда мігрантів тощо. Зокрема надано характеристику положень установчих договорів Союзу, «спеціалізованих» актів, що охоплюють сферу

окремих транснаціональних злочинів та приведено приклади належної практики протидії організованій злочинності (операції «Верстек», Муга», «Сахар», «Міленіум», EUNAVFOR MED operation Sophia, COBRA III та ін.), що свідчить про ґрунтовність проведеного дослідження.

Автором розкрито питання щодо дотримання прав і свобод людини, гарантованих міжнародно-правовими актами в галузі прав людини, працівниками органів поліції держав-членів ЄС під час виконання покладених на них обов'язків, незважаючи на те, за яких обставин стикаються ці особи з поліцейськими, як правопорушники, жертви злочинів чи особи, які беруть участь у масових заходах політичного, соціального (мітинги, демонстрації тощо) або культмасового, спортивного характеру (концерти, спортивні заходи тощо). У підтвердження означено автором наведено приклади рішень Європейського суду з прав людини (Ibrahim and Others v. The United Kingdom – стосувалося гарантій прав затриманих осіб; Гуцанови (Gutsanovi) проти Болгарії – прав людини при проведенні розслідування; Cestaro v. Italy – заборони катувань або інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки і покарання тощо).

Дослідження Хаврата М.С. спирається на ґрунтовну джерельну базу, яку складають доктринальні джерела, універсальні і регіональні міжнародні угоди, установчі акти, акти вторинного права (загалом 194 найменування).

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Відзначаючи високий теоретичний рівень представленого на рецензування дисертаційного дослідження, його практичну значимість та наукову новизну, доводиться також зазначити, що у роботі містяться спірні та дискусійні положення.

Окремі питання залишилися поза увагою автора. Зокрема:

- активне поширення COVID-19 здійснило вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства. Управління ООН з наркотиків і злочинності, зокрема, зазначає, що пандемія сприяє зростанню і розповсюдженню кіберзлочинності та удосконаленню злочинних засобів і методів через

соціальні, юридичні та психологічні нюанси, обумовлені COVID-19 («Zoom-бомбінг», продаж в Інтернеті підроблених лікарських препаратів, неіснуючих дезінфікуючих засобів, АРТ атаки на критичні об'єкти інфраструктури, включаючи лікарні та лабораторії з розробки вакцин). З огляду на означене, хотілося б почути думку автора стосовно поліцейського співробітництва держав -членів ЄС з протидії кіберзлочинам в умовах COVID-19;

- автором проведена значна робота з надання характеристики та здійснення аналізу положень міжнародно-правових актів універсального і регіонального рівнів щодо регламентації стандартів діяльності працівників поліції держав – членів Європейського Союзу (с. 136-144), разом з тим не приділено достатньої уваги дослідженню доктринальних джерел з цього питання, що значно посилило б цінність роботи;

- розкриваючи питання щодо поліцейського співробітництва держав – членів Європейського Союзу у сфері протидії сучасним загрозам (с. 51-80), автором слушно наведено приклади практичної діяльності у протидії організованій злочинності, зокрема, операції «Верстек», Муга», «Сахар», «Міленіум», EUNAVFOR MED operation Sophia, COBRA III тощо, однак не розглянуто національну практику держав-членів ЄС у цій сфері;

- досліджуючи питання щодо дотримання прав людини в діяльності працівників органів-поліції при виконанні покладених на них обов'язків (с. 162-172), автором наведено приклади рішень Європейського суду з прав людини у цій сфері, однак не приділено уваги діяльності конвенційних органів ООН, які відіграють важливу роль у захисту прав людини на міжнародному рівні;

- зважаючи на актуальність питання забезпечення прав людини у діяльності органів поліції на національному рівні, хотілося б почути думку автора щодо імплементації положень міжнародно-правових актів у цій сфері в законодавстві України.

Висловлені зауваження жодним чином не ставлять під сумнів теоретичне і практичне значення дослідження, а мають характер наукової

дискусії та окреслюють авторів перспективи подальших наукових досліджень.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні теоретичні положення дисертації висвітлені в 11 наукових публікацій, з яких: 3 статті опублікованих у фахових наукових виданнях України, 2 – у фахових наукових виданнях інших держав (*Leges et Viata, Visegrad journal on human rights*) а також 6 – у збірниках тез доповідей і повідомлень на наукових та науково-практичних конференціях, чітко відображають висновки дослідження, які є достатньою мірою логічними та обґрунтованими.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Дисертація є самостійною науковою працею, в якій відображені власні ідеї і напрацювання автора, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використанні з метою підкріплення ідей автора.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Хаврата Максима Сергійовича «Правові основи поліцейського співробітництва держав – членів Європейського Союзу» характеризується глибиною дослідження, скрупульозністю підходу, точністю викладення дисертаційного матеріалу, має наукову новизну та важливе значення для розвитку правової науки. Дисертація виконана на високому теоретичному і методологічному рівні, містить вирішення важливої для сучасної юриспруденції проблеми. Робота відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015 р. та №567 від 27.07.2016 р № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), постанови Кабінету Міністрів України № № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 979 від 21.10.2020) Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора

філософії, а її автор – Хаврат Максим Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – міжнародне право.

Офіційний опонент –

**доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародного права
факультету міжнародних відносин
Львівського національного
університету імені Івана Франка**

В.В. Гутник

